

'Aftenposten' nr. 42.

25 jan. 1941.

Det nasjonale system.

Idealismen befruktes og befordres.

(N.A.T.) Det gamle regime med sitt marxistisk-liberalistiske livssyn gjorde livet grått og kjedelig selv om man trodde å more sig. Folket hadde mistet alle store idealer. Ungdommen hadde intet annet enn sin materielle eksistens å kjempe for. Ungdomsforeningene stod i en ørken og ropte etter oppgaver som kunde gjøre livet verd å leve.

Fra den tidligste ungdom kan man huske to idealistiske oppgaver som en stor del av de unge samlet sig om, nemlig mål- og avholdsbevegelsen. Begge deler blev kompromittert av de politiske partier som brukte dem i sine fattige programmer for å fiske stemmer. En eklatant manifestasjon av folkets materialistiske innstilling hadde vi i Grønlandssaken, som hos storparten av oss blev nivellert ned til en blott og bar økonomisk affære.

Her rører vi ved selve bylden, som den nye stats førere hensynsløst må skjære hull på, hvis nasjonens livsvilje skal gjenfødres. Det gamle samfundsmenneskes livssyn eller verdensanskuelse var den, at man var satt her i verden enten for å komme best mulig gjennom den eller for å gjøre det hyggelig for sig selv. Å ofre lå fjernt for oss. Vi kunde nok ofre litt av økonomisk overflod, ja, til og med også forbigående knipe litt inn på vår økonomi når det f. eks. gjaldt å hjelpe andre til å forsvare demokratiet, men å ofre noget med innsats av vår økonomiske eksistens, var de fleste «overklassemennesker» fullstendig fremmed. I store deler av det brede lag ligger dog offeridealet latent og kan lett vekkes til live. Dagliglivet viser eksempler på det. Denne beredskap til å ofre det kjæreste man eier, en livslov som flere ganger symbolsk er fremstillet i Bibelen, må et folk være besjelet av hvis det vil ha livets rett.

Det nye syn på tilværelsen må bli at vi ikke er satt i verden for å kose oss, men for å utrette noget stort og godt, nytte våre venner, ikke for egen vinnings skyld, men for å yde vårt bidrag til å føre folket og menneskeheten et stykke videre frem på civilisasjonens vei.

Den nye verdensanskuelse er også revolusjonerende for våre nasjonale perspektiver.

Likesom våre forfedres samfundshorisont blev utvidet under utviklingen fra slettesamfundets og bygdens snevre krets til fylkesstaten og videre til den nasjonale stat, således skal den nye fellesskapets innstilling på mange måter utvide rammen for vårt nasjonale syn. Vi er begynt på

en etappe i verdensutviklingen da nærbeslektede folk blir knyttet nærmere sammen, økonomisk, sosialt og kulturelt. Den veldige tekniske utvikling har bygget en bro mellom folkene og gjort avstandene mindre. Under slike forhold blir mange forskjelligheter og særpreg utvisket. Man kan sammenligne dette med våre bygdekulturers skrittvisse overgang til en form som stort sett er ved å bli felles, bare med forskjellige nyanser. De dager er forlengst forbi da bygdene kjempet mot hverandre.

Dog setter vi pris på bygdepatriotismen, på den ting at en bygds innbyggere setter sine fedres livsverk og kultur høyt og i ære. En nasjons kultur skal ikke være ensartet og ensformig, men spille i forskjellige farver.

Slik blir det også i den store nordiske folkefamilie som nu er i ferd med å forme sig.

Lykkelig er da det folk som i tide forstår denne utvikling og innretter sig på den. Hvis det stritter imot og omgir sig med et skall av sneversynt, negativ egoisme, vil det samme folk stå i fare for å miste sin glans i det store samspill.

"Dagbladet" nr. 20
24 januar 1940

Macody Lund har vært i Bergen.

Og sagt ting som vi
blues for å sette i over-
skriften: Se i teksten.

Kan en vente at almuen
skal tenke?

Macody Lund har vært en svipptur til Bergen, og er blitt intervjuet av «Gula». Intervjuet er så søtt, ja så yndig, at vi ikke kan nekte oss gleden av å gi våre lesere et utdrag. Journalisten spør først om Macody Lund har sett på reguleringsplanen for «Marken».

— Det kunde ikkje detta meg inn å sjå på det. Eg veit på fyrehand at alt er dumt — idiotisk. Det er dei største idiotane som vert arkitektar!

— Det hev vore nemnt at Hospitalskyrkja bør vika for reguleringi?

— Det tenkte eg meg! Dei barbarar som talar slik, burde helst riva ned alt som stend deim i vegen! Og melda seg som stortingskandidatar i arbeidarpartiet, som eg hev same oppgåva!

— De meiner at Hospitalskyrkja er so verdfull?

— Tja, verdfull eller ikkje verdfull, alt er individuelt. Når Nordahl Grieg, den halvkauringen, hånar rikfolket i fyrre jobbebol, i «Vår ære og vår makt», so er det fatigmannsfaktene han gjer narr av. Men det skynar ikkje halvkauringen.

— Kva er «halvkauring» for noko?

— Det er trondheimsk. Dei hev noko godt der uppe og!

— Summe talar um å riva Tyskebrygja og setja henne på museum?

— Det skulle ikkje undra meg um dei «upplyste pøblane» i tidi vil ha heile Noreg på Maihaugen! Nordmennene eig ikkje kontinuitet. Me er ikkje konservative! Noreg er det einaste landet som ikkje hev konservative bønder. Og so talar me um bondeadel, me som berre hev småbønder, med tvo kyr og ein halv best. Bøndene kan ikkje vera kulturberarar. Me er eit «drittfolk», den tåpelegaste nasjon i verdi!

— Kva tykkjer De um den nye rett-skrivingi?

— Eg høyrde «Den politiske Kandestøber» i kringkastingi, og eg vil ikkje sjå det på teatret. Holberg på moderne pøbelspråk! Nei, eg er konservativ. Den personifiserte reaksjon. Eg likar ikkje nordmennene, eit slavefolk utan skyn for lov og rett, eit drittfolk som finn seg i alt.

— Men demokratiet vårt?

— Ja, det var eit ekte «tidsmessig» og idiotisk spørsmål! Kan me venta at Almugen skal tenkja? Nei, me lever på nasjonalt skryt. I politikk er alle fødte kvaksalvarar. Høgre og vinstre og alle saman.

— Kva meiner De um færen frå aust?

— At det ikkje er anna enn det me er verd! Elles meiner eg at det gjeng 10 russarar på ein svenske, 15 på kvar finne — og 2 på kvar nordmann!

— Og på danskane?

Lund tenkjer seg um ein augneblink, so segjar han: — Det gjeng 10 russarar på kvar danske og! Danskane tok dei gamle norrøne land frå oss på ein gemen måte i 1814, men so skulde me vera bondefule no i Grønlandssaki, difor tapte me. Eg sa det med ein gong! Kva skulde me til Haag etter? Til ein folkerettsdomstol som skifter som ein kameleon.

— Stakkars Dykk som må bu i denne byen, denne «pissepotta»! segjer Macody Lund til slutt. Bergensmålet er då og so umusikalsk. Det må ha laga seg som ein protest imot alt regnveret!

Macody Lund har vært i Bergen.

Og sagt ting som vi
blues for å sette i over-
skriften: Se i teksten.

Kan en vente at almuen
skal tenke?

Macody Lund har vært en svipptur til Bergen, og er blitt intervjuet av «Gula». Intervjuet er så søtt, ja så yndig, at vi ikke kan nekte oss gleden av å gi våre lesere et utdrag. Journalisten spør først om Macody Lund har sett på reguleringsplanen for «Marken».

— Det kunde ikkje detta meg inn å sjå på det. Eg veit på fyrehand at alt er dumt — idiotisk. Det er dei største idiotane som vert arkitektar!

— Det hev vore nemnt at Hospitalskyrkja ber vika for reguleringi?

— Det tenkte eg meg! Dei barbarar som talar slik, burde helst riva ned alt som stend deim i vegen! Og melda seg som stortingskandidatar i arbeidspartiet, som eg hev same oppgåva!

— De meiner at Hospitalskyrkja er so verdfull?

— Tja, verdfull eller ikkje verdfull, alt er individuelt. Når Nordahl Grieg, den halvkauringen, hånar rikfolket i fyrre jobbebol, i «Vår ære og vår makt», so er det fatigmannsfaktene han gjer narr av. Men det skynar ikkje halvkauringen.

— Kva er «halvkauring» for noko?

— Det er trondheimsk. Dei hev noko godt der uppe og!

— Summe talar um å riva Tyskebryggja og setja henne på museum?

— Det skulle ikkje undra meg um dei «upplyste pøblane» i tidi vil ha heile Noreg på Maihaugen! Nordmennene eig ikkje kontinuitet. Me er ikkje konservative! Noreg er det einaste landet som ikkje hev konservative bønder. Og so talar me um bondeadel, me som berre hev småbønder, med tvo kyr og ein halv hest. Bøndene kan ikkje vera kulturberarar. Me er eit «drittfolk», den tåpelegaste nasjon i verdt.

— Kva tykkjer De um den nye rettskrivingi?

— Eg hørde «Den politiske Kandestøber» i kringkastingi, og eg vil ikkje sjå det på teatret. Holberg på moderne pøbelspråk! Nei, eg er konservativ. Den personifiserte reaksjon. Eg likar ikkje nordmennene, eit slavefolk utan skyn for lov og rett, eit drittfolk som finn seg i alt.

— Men demokratiet vårt?

— Ja, det var eit ekte «tidsmessig» og idiotisk spursmål! Kan me venta at almugen skal tenkja? Nei, me levei på nasjonalt skryt. I politikk er alle fødde kvaksalvarar. Høgre og vinstre og alle saman.

— Kva meiner De um faren frå aust?

— At det ikkje er anna enn det me er verd! Elles meiner eg at det gjeng 10 russarar på ein svenske, 15 på kvar finne — og 2 på kvar nordmann!

— Og på danskane?

Lund tenkjer seg um ein augneblink, so segjar han: — Det gjeng 10 russarar på kvar danske og! Danskane tok dei gamle norrøne land frå oss på ein gemen måte i 1814, men so skulde me vera bondefule no i Grønlandssaki, difor tapte me. Eg sa det med ein gong! Kva skulde me til Haag etter? Til ein folkerettsdomstol som skifter som ein kameleon.

— Stakkars Dykk som må bu i denne byen, denne «plissepotta»! segjer Macody Lund til slutt. Bergensmålet er då og so umusikalsk. Det må ha laga seg som ein protest imot alt regnveret!

Så Macody Lund.

— Misbruka meg no alt De berre kan! sa han til slutt.

*Tidens Tegn' m: 46
(for dagen)
18 Nov. 1939.*

Trellefolkets refser

Macody Lund 75 år.

Macody Lund, historikeren og domkirkearkitekten, fyller 75 år lørdag 18. november. Han har vært borte i så meget rart i sitt bevegede liv, så hvorfor ikke også dumpe bort i en 75 års dag?

Herren til Husan er i godt og nådig lune der han sitter og tar imot oss i bjerkestuen. Det mektige hodet hviler mot stolryggen, og den like mektige pannen virker nesten selvlýsende i skinnet fra leselampen. Bak brillene blinker to våkne, vaksomme øine. Munnpartiets skarpe tegning er et helt naturens mesterverk av enkel, befalende styrke. Han vet hvad han vil, Macody Lund, og han er sig sin viten og vilje bevisst.

— Sitt ned! Vil De ha en roik?

tenk, jeg har virkelig lært å sette pris på et godt glass brus!

Fru Kirsten Lund kommer med to flasker brus og ditto glass. Sikkert, brus er godt! Skål! Haha!

— Er det da noe å intervju meg fordi om jeg tilfeldigvis fyller 75 år?

— Det er ikke ofte De gjør det. Et intervju ved en slik anledning er i grunnen i minste laget. De skulde forlate meg være forpliktet til å skrive Deres memoarer, så meget underlig som De har vært oppe i.

— Hva skulde mine memoarer tjene til? Hva er det for en manér? Det norske folk vilde ikke tatt lærdom av dem likevel!

— Si ikke det! Der er alltid en eller annen hos hvem de gode frø vil spire.

— Snikksnakk! Vås! Nordmennene har ikke anlegg for å bli et folk. Nordmennene er overklassefiendtlige og har vært det helt fra kong Sverres dager. De har ikke spor av riksforømmelse. De skulde hatt som motto tvers over Færder fyr med store bokstaver de ord som bergensborgerne svarte erkebiskop Olav Engebretson med, da han kom og vilde hve lensherren på Bergenhus, Esge Bilde, ut av landet, fordi denne aktet å rive ned Bergens domkirke. Da erkebiskopen forlangte hjelp av bergenserne, svarte de: „Eders Naade skal betenkje, at vi have Interesse saavel udaf Eders Naade som af Herr Esge; derfor vilje vi enkje uten at sitje stille og bede Eders Naade at forliges med Herr Esge, det bedste I kunde.” — Der har

mennene, og siden har elendigheten fortsatt uophørlig. Hadde vi ikke hatt danske innflyttere og embedsfolk i landet vilde Norge ikke eksistert — vi vilde simpelthen vært utslettet både som folk og stat. Men takket være sin Peer Gyntske narraktighet har nordmennene gjort dansketiden til et agitasjonsnummer, til å skape legenden om embedsmennene og innflytterne som det norske folks undertrykkere der har innført det danske sprog i Norge. Ha!

— Hvem skal vi da takke for det danske sproget?

— Oss selv og vår egen åndelige dovenskap. Det gammelnorske sprog var i middelalderen det mest utviklede kultursprog i Europa — fullt utviklet to-tre hundre år før italiensk og fransk fikk sin endelige form. Det gammelnorske sprog hadde periodisk setningsbygning for resonnerende stil; det går ikke an å skrive ulogisk på gammelnorsk og latin. Grammatikken er rygggraden i hele sprog- og tankekroppen. Men nordmennene var åndelig late i det 13. og 14. århundre, og allerede i det 15. århundre kunde de ikke lenger skrive gammelnorsk. De skrev et dårlig dansk. Nordmennene kan takke sin egen likegyldighet at de mistet veien til sitt gamle sprog. Det danske sprog i det 16—17 århundre var ikke så utviklet som det norske i det 13. århundre. Vi hadde ingen overklasse som kunde passe på sproget vårt. Når sproget ennå lever på Island, så er det til å bemerke at islendingene idag taler et gammelnorsk som er fullt av stygge snottelyder fra røikstove og hardt kli-

dig lene der han sitter og tar imot oss i bjerkestuen. Det mektige hodet hviler mot stolryggen, og den like mektige pannen virker nesten selviysende i skinnet fra leselampen. Bak brillene blinker to våkne, vaksomme øine. Munnpartiets skarpe tegning er et helt naturens mesterverk av enkel, befallende styrke. Han vet hvad han vil, Macody Lund, og han er sig sin viten og vilje bevisst.

— Sitt ned! Vil De ha en roik? Sigarer? Sigaretter? Skal vi ta en dram? Ha! En „North State“ sier De? Forsyn Dem — jeg foretrekker langpipen. Forresten er jeg tørst, skamme-
 Mg tørst, jeg har lyst på brus. Ja,

svarte erkebiskop Olaf Engelbrektsen med, da han kom og vilde hve lensherren på Bergenhus, Esge Bilde, ut av landet, fordi denne aktet å rive ned Bergens domkirke. Da erkebiskopen forlangte hjelp av bergenserne, svarte de: „Eders Naade skal betenkje, at vi have Interesse saavel udaf Eders Naade som af Herr Esge; derfor vilje vi enkje uten at sitje stille og bede Eders Naade at forliges med Herr Esge, det bedste I kunde.“ — Der har De nettop det psykologiske uttrykk, der har De nordmennene i et netteskall! Deres likegyldighet og mangel på riksforstand! Vår elendige historie begynte da kong Sverre utryddet stor-

ger skrive gammelnorsk. De skrev et dårlig dansk. Nordmennene kan takke sin egen likegyldighet at de mistet veien til sitt gamle sprog. Det danske sprog i det 16—17 århundre var ikke så utviklet som det norske i det 13. århundre. Vi hadde ingen overklasse som kunde passe på sproget vårt. Når sproget ennå lever på Island, så er der til å bemerke at Islendingene idag taler et gammelnorsk som er fullt av stygge snottelyder fra røikstove og hardt klima og rå luft. Jeg har bare truffet fire Islendinger som talte riktig gammelnorsk.

— Men vi har da ennå vakre og

rene dialekter?

— Det er et stort spørsmål om vi har vakre dialekter igjen, takket være

skoleundervisningen og avisene. Stavangerne taler et innsigmigrende sprog; den stavangerske dannede tale er vel det mest yndefulle sprog i Norge, hvis ikke i hele Norden — ubetinget! Men det er ganske underlig hvor fort utviklingen kan gå. Når jeg nu hører stavangerfolk tale bredt stavangersk, så er det et galt sprog — de har bare duren — de har ikke sproget så godt som det var i min barndom med gloseforråd og alt. Nei, tenk om vi hadde begynt i 1814 med å innføre gammelnorsk! Da kunde vi talt gammelnorsk i Norge idag! I 1814 var de norske dialektene ennå levende, ja så sent som i Ivar Aasens dager levde de norske dialektene. Gammelnorsk — det hadde vært et sprog!

— Det må være en tvilsom forfølelse for Dem å lese den nye rettskrivningen!

— Ja fy! En ny rettskrivning som avskaffer all forbindelse med virkelig kultur! Her sitter noen anonyme ignoranter og dilettanter og pådytter oss en såkalt rettskrivning, og stortinget skal bestemme hvorledes folk skal skrive! Som om stortinget har forstand på dette! Vi skal skrive „kuer“ og „nåværende“ og all slags sludder. Det er jo reddsomt. En ny rettskrivning som bruker gale gloser! Våre sprogreformatorer kan ikke gammelnorsk og derfor mangler de også all norsk sprogfølelse. De tror et sprog blir norsk om vi bruker en hel masse gloser. Det er meget mer norsk i det danske sproget enn i det kaudervelske som de kaller „ny rettskrivning“. Det er

om professor Jon Skeie og om det siste monumentale verket han har lagt på bordet for oss: Den norske straffeprosess og det i to vektige bind, hvert på 500—600 sider. Det er som en vil forstå, et av de grunnleggende arbeider i den juridiske litteratur og dets fullførelse er derfor en begivenhet som er velverd opmerksomhet. Så meget mer er forfatteren opmerksomhet verd som han i de to foregående år har utgitt et annet likeså grunnleggende arbeide på kriminalrettens område, nemlig Den norske strafferett, den almindelige del (1937) og den spesielle del (1938), tilsammen to vektige bind med over 1600 sider ledig juridisk stoff. Når så til dette altså følger sig det fore-

på at det vilde ha passet så godt allikevel. Og når jeg overhodet taler om det, så er det nettop fordi jeg tror det er all mulig grunn til å lykkes professor Skeie med at han gikk klar politikken og forblev i jussen. For derved har han fått tid og anledning til å konsentrere sin store arbeidskraft om det juridiske arbeide. Ikke så å forstå at professor Skeies mange innsatser ikke er kommet til å øve innflydelse også på den politiske utvikling. Tvertimot har han ved ikke så få anledninger gjennom sine skarpe innlegg formådd å stille tvilsomme og sterkt omstridte spørsmål i den rette belysning — tenk bare på de dragkamper han i sin tid førte med (Forts. side 11).

Dette var rettskrivningen. Så var det litt om politikken. Hvorfor er De slik hater av all partipolitikk?

— Hvad er da egentlig partivæsenet og partipolitikken? Her sitter noen anonyme fyrer i et centralstyre i Oslo, og sammen med andre såkalte „partistyrer“ plukker de ut noen „kandidater“ rundt om i landet og setter dem

Et intervju med fortids sus i nåtids brus.

Sir Samuel Hoare.

ke var fritt for at enkelte av oss hadde følt ham litt på tennene på forhånd.

Da den nye lovgivning kom, var første bind av Skeies verk allerede trykt og en del av annet bind stod ferdig i sats. Men Skeie har allikevel skrevet et tillegg om den nye injurielovgivningen, og han har tatt ikke bare de prosessuelle bestemmelser, men også straffebestemmelsene med. Og jeg behøver ikke å fortelle at han har gjort mange innvendinger også mot den nye lovgivning. Han sier ikke alltid at det som er nytt, ikke er godt og at det som er godt, ikke er nytt, men han mener nok dette om flere av bestemmelsene. Nå har Skeie — jeg hadde nær sagt heldigvis, men det mente jeg selvsagt ikke — ikke fått tid til å behandle den nye lovgivning særlig inngående, og jeg håper at en mer uttømmende behandling av den vil godtgjøre at den nye lovgivning på mange områder innebærer betydelige forbedringer. Jeg kan i hvert fall ikke forstå annet enn at det var en tvingende nødvendighet å gjøre et forsøk på å skaffe den fornærmede ganske andre muligheter for opreisning og erstatning enn dem som stod til hans rådighet etter de gamle og på mange måter håpløse bestemmelser. Det var nødvendig med forandringer både i bestemmelsene om straff og erstatning og i reglene om rettergangen. Vi har altså nå fått forandringene, og jeg er selvsagt klar over at også de nye bestemmelser kan ha sine mangler, selv om jeg nok håper at manglene skal vise seg å være mer tenkte enn praktiske. Og i hvert fall ser jeg ikke å pessimistisk på de nye paragrafer som Skeie synes å gjøre det. Det skal bli interessant å se hvilken dom praksis vil felle over dem. Nå er det altså ikke slikkert at professor Skeie har sagt sitt siste ord i denne sak. Kanskje vi kan gjøre oss håp om at han vil vise et blidere åsyn når han skal foreta en mere grundig kartlegging av de nye felter i vår injurielovgivning. Etter denne avstikker vil jeg vende tilbake til lovprisningen av professor Skeie. For han har forjent en lovprisning, og det er ikke for tidlig at den kommer. Gi mig en blomst mens jeg lever, heter det jo, og her kommer i hvert fall jeg med mine blomster.

Jeg er ikke så sikker på at Skeie har fått så mange blomster. For han har vært en kampens mann som alltid uredde har sagt sin mening. Og da vanker det ofte hugg og slag istedetfor blomster. Men det vet jeg at når de norske juristene skal nevne sine klassikere, så vil professor Skeies navn komme høit oppe i rekken. Og jeg synes det høver godt å gi uttrykk for vår takknemlighet for de store verdier han har tilført vår juridiske litteratur, nettopp nå da han har gjort ferdig noen av sine største verker. Og om han kanskje er — eller rettere sagt har vært — en omstridt mann, så er jeg allikevel sikker på at jeg taler på manges vegne når jeg nå, da han er rykket inn blandt våre store sejiors, hilser ham med det gamle nordiske ord: Heil og sæl.

CHR. STRAY.

(Forts. fra s. 2)

enn Sjøland — 7000 kvadratkilometer. Av Norges 320,000 kvadratkilometers flatelnnhold er bare de 7000 dyrket jord! Hvad kan en vente i et land hvor to kyr og en halv hest gjør sin eier berettiget til navnet odelsbonde! Nei man skal ha sine fordommer i orden — det er kultur! Det er bare jøder og rekende fant som ikke kan trives uten fraser som „frisinn" og „liberalisme".

— Hvad er det De sier?

Macody Lund blir ivrig, han reiser sig op og begynner å gå frem og tilbake på gulvet. Vi tar en ny slurk brus.

— Nettop det sier jeg! Hele den såkalte liberalisme fra det forrige århundre er kommet fra jødene! Både den franske revolusjon og alt det vi er kommet fra disse rotløse jødene med alt deres frihetsprat og demokrati-
prat. Her skulde bli frihet og fred mellem folkene! Majoriteten skulde ha rett! Som om man selvsagt skal ha fornuften og retten på sin side fordi om man hadde majoriteten på sin side! Det er grunnloven som er garantien for et rettssamfund, det er ikke de tilfeldige majoriteter som kommer med fraser og tøv. Folket forstår sig ikke på regjering; hvis folket forstod sig på det — hvad skulde vi da med universiteter og lærdom og jurister? Henrik Ibsen var Norges beste historiker da han skrev „Peer Gynt". Nordmenne er så dumme at de virkelig tror det er en ære å kalle sig Peer Gynts folk og en ære å være Peer Gynt. Jaudå! Navnet betyr Gjønneren — Peder Løgnhals!

— Men efter oplysningstid og revolusjon kom da også noe som kalles romantikken?

— Ja, efter det almindelige snikk-snakk som den franske revolusjon og dens forutgående og samtidige teoretikere hadde laget, vendte folkene tilbake til sig selv. Det begynte i Tyskland og delvis i Frankrike også. Norge lå i utkanten av bevegelsen. Der blev skapt reaksjon mot oplysningstidens talemåter — måtte skapes reaksjon. Romantikken fikk nok sin betydning for utviklingen innen alle de nordiske land.

— Gjelder det også Finnland?

— Den kulturinnsats Finnland siden romantikkens tid har prestert, har finnene ydet gjennom sin forbindelse med Sverige. Det ser ut til at de folk som ikke „har vært noe", de dikter op noe; et slikt dikterverk er finnenes store nasjonale helte-dikt Kalevala som jo er et arbeid av Lønnrot. Runeberg og de herlige runebergske sanger er av svensk ånd som finsk-finnene ikke kan ta til inntekt for sig. Men finnene har utvist adskillig tapperhet og frihetskjerlighet både i tidligere år under svensk kommando og under frihetskriegen i 1917. At Sverige blev Nordens førende land er greit nok å forstå — de bor i et flatt og bredt land med sammenheng. Nordmennene er et kystboerfolk, det må vi dessverre erkjenne. „I revnene kan er her vårliv å se".

— Skal vi snakke litt om Europa idag? Hvad er årsakene til den forferdelige katastrofen som tilsynelatende fører oss alle mot undergangen?

— Det gjelder franskmennene som engelskmennene at de gjør propaganda for sig selv, slik at hele verden tror det er riktig det de sier. Og i

skremme på veien til det rettede Arkangel. For opsen av disse rettigheter har II og Christian IV ført krigen under forenede Danmark for Norges skyld. Jeg skrev en utgrunnelse herfor under „Norges historiske eiendoms Spitsbergen", og den blev cis Hagerup lagt til grunnhandlingene. Jeg stilte gratis til disposisjon for departementet, men så tok dette at det lånte det betroment ut til Arnold Ræstad

av hans læresetninger. Og her husker jeg et tvilsomme spørsmål

part og dermed også fikk mer enn renter. Kun ved partsummens engelske skulde økene utleveres — og det er ikke mange tusen lodd sally. Dette er en skyldighet som engelskmenne burde huske på. Men å ta et operfor

Ibsens beste venn i ungdommen var gamle Friele, hadde han ikke hatt Friele vilde han kanskje sveltet ihjel. I sine eldre dager blev nok Ibsen gående for ensom, det merker man dessverre gjennom hans alderdoms verker.

— Når man leser avisene og alt dette litterære sprøit og snikkssnakk i bøkene som kommer ut, må vi virkelig spørre hvad vi skal med det alt sammen? Alle disse bøkene er bare resultat av dovenskap. Vi har ikke bruk for dem. De har ikke det minste med diktning å gjøre. De gjør oss til et litteraturlespende fattigmannsfolk. All denne litteraturen skyldes også at forlagene er blitt spekulasjonsforretninger som har vært i hendene på jøder eller jødeaktighet.

— Det hevder jeg å være „Norges økonomiske System i Middelalderen“. Da det blev lagt frem i Videnskapsakademiet blev det av professor Ebbe Hertzberg bordlagt med de smigrende ord: „Det er en åpenbaring av forskning“ — og det mener også jeg! Det er også „Ad Quadratum“, men det førstnevnte verk var enda vanskeligere å skrive.

→ Verket var resultat av langvarig forskning og materialinnsamling. La mig si at jeg sloss med det fra 1904. I 1905 innleverte jeg grunnplanen fordi jeg ikke visste om jeg kom til å falle i en eventuell krig mot Sverige. Denne krigen vilde jeg gjerne hatt, ikke fordi jeg hadde moro av å pryle svenskene, men fordi nordmennene vilde hatt godt av å bryne nebbet og lære seg opp til å kjempe for det de har kjært

— Og „Ad Quadratum“?

— Kostet fire års uavlatelig slit. For å sette meg inn i middelalderens matematikk måtte jeg lese skrifter med uttrykk som bare kunne forstås ved å bli lest i sammenheng. For å få full klarhet over dem kunde jeg bruke et par uker

Sa Macody Lund.

Så tømte vi brusglasset. Herr Macody stappet omhyggelig ny tobakk i langpipen, vi tendte en ny „North State” og fikk streng befaling om å sprette en ny flaske brus.

Johns. Seland.

— Hvordan gikk det til at De var med og skaffet Spitsbergen tilbake til Norge?

— Det gikk for sig på den måten at jeg under et opphold ved riksarkivet i København leste i „Morgenbladet” at det skulde sammenkalles en internasjonal kommisjon til behandling av spørsmålet hvad der skulde gjøres med Spitsbergen efter at Georg Sverdrup hadde gjort oppmerksom på de riksfangstmuligheter der. Løvland hadde som utenriksminister nedsatt en komité hvor naturligvis Nansen, som alltid skulde være sakyndig, var medlem. Komitéen resolverte at det skulde innkalles den nevnte internasjonale kommisjon. Jeg tilsidesatte mitt offentlige oppdrag og gav mig til å undersøke i den norske avdeling av riksarkivet hvad der fantes om Spitsbergen, som efter de gamle tiders opfatning var en del av Grønland og derfor uimotsagt hadde av hele Europa vært anerkjent som en del av kongeriket Norge tillikemed havet mellem disse landsdelers strande. Derfor måtte England, Holland og tildels Frankrike betale avgift til kongen av Norge for å seile gjennom hans strømme på veien til det da nyoprettede Arkangel. For opprettholdelsen av disse rettigheter har Fredrik II og Christian IV ført krig — den eneste krigen under foreningen med Danmark for Norges interessers skyld. Jeg skrev en utførlig begrunnelse herfor under titelen „Norges historiske eiendomsrett til Spitsbergen”, og den blev av Francis Hagerup lagt til grunn for forhandlingene. Jeg stillet mitt arbeid gratis til disposisjon for Utenriksdepartementet, men så taktfullt var dette at det lånte det betrodde dokument ut til Arnold Ræstad som var

— Hvilken av Deres mange venner setter De høiest? De var visst meget glad i Nils Kjær?

— Ja ubetinget, Nils Kjør var en herlig gutt. Han var ikke noen dusinfyr. Han hadde kunnskaper — bevare mig vel! Grundig lesning, grundige kunnskaper, respekt for kunnskaper. Og intelligens hadde han som få. Makeløs gutt! De tre andre venner som jeg setter høiest var alle bondegutter — Christian Skredsvig, Knut Hasmun og skuespilleren Harald Stormoen. De hadde alle odelsbondens stolthet, de visste hvad æresforpliktelser er, de var ærlige i enhver henseende, de viste troskap, de snøt aldri sine venner. Lånte man dem penger, og de skulde betale tilbake, så holdt de alltid sitt ord. Det er alt sammen gode odelsbonde-trekk. Man skal ikke skjelle ut bonden, for det er ikke hans skyld at han er blitt ødelagt — det er opviglernes skyld. En annen god venn var Ebbe Hertzberg. Og Sven Elvestad — et rikt sinn, et hjertegodt menneske. Og Jacob Worm-Müller, Amalie Skrams sønn; han var forfatter og journalist og førte en glimrende penn. Han hadde en egenskap som var skjønn: han skammet sig ikke ved å være takknemlig. Det er få som har mot til å være takknemlig. Stod Worm-Müller i takknemlighetssjeld til en mann, var han som en hund til å

Gula Tidend
16 aug. 1939

Gula Tidend

Bladstyrar:
AGNAR SKEIDSVOLL

Telefonar:

Redaksjon:

Bladstyraren	11 289
Redsekretær Skre.	11 290
Bladmann Dingsøy.	11 289
← Jerdal	11 289

Forretningskontor:

Ekspedisjon, kassa, bokføring ..	11 288
Reklame, Loennecken	11 288

Helmetelefonar:

Skeldsvoll	53 806
Skre	10 736
Dingsøy.	15 206
Jerdal	17 882

fyr i 1912 rekna inn på det danske statsbudgettet som statsavgift. Fyrst i 1928 fekk færøyingane vita det som hadde hendt år etter år sidan 1912, at det vart ført soleis. Det var sjølvsagt eit prinsippsspørsmål som Joannes Patursson reiste med ein stor tale i riksdagen. **Det vart referera med nokre linor i dei danske bladi, og med hædingsord attåt.**

Det var i 1928. Den nazistiske einsretting var gjennomført ansyns alle norrøne rettferdskrav lenge fyr dei kunde ha lært kunsten av Hitler.

Var det nokon som tala um «forståelse»?

Island hev mod til å krevja.

Formannen i den islandske deild av dansk-islandske forbundsnemnd Gisli Sveinsson, hev nemnt ymse av dei ting som skal dryftast i norsk-islandsk nemnd no med det fyrste.

Det gjeld samhandelen i fyrste rekkja. Island kjøper mykje meir frå Danmark enn Danmark frå Island. Dette må rettast, segjer han. Det er sildemjøl, fiskemjøl og hermetikk islendingane serleg vil ha meir avsetnad for.

Av andre viktige saker som nemndi hev fyre seg, er eit islandsk krav um å få heim att dei islandske manuskript og dokument som endå finst i danske arkiv. Dessutan hev dei i Danmark, så han, ikkje so fa museumssaker som i våre augo er umissande for den nasjonale kultur, men som ikkje hev større verd for Danmark. Den saki hev vore uppe fyr, men stend endå uløyst.

Noreg hev liknande krav og endå meir vidfemnande. Men hyss, dei skal ikkje nemnast for høgt. Frå norsk sida vert det kravt «forståelse», det er eit slikt hendig dansk ord til bruk for andre. Mange norske statsmenn fyr og no hev og late seg «birde om ærmet» den synsmåten som danskane hev hevda sidan 1821 at alle tenkjelege uløyste unionsproblem skulde vera løyste med avtalen den gongen, som i grunnen var eit stormaktsdiktat og galdt eit oppgjerd av sams statsgjeld millom Noreg og Danmark.

Det vart pressa på både frå sud og aust — og frå større land lenger burte — for å få Noreg

Island hev mod til å krevja.

Formannen i den islandske deild av dansk-islandske forbundsnemnd Gisli Sveinsson, hev nemnt ymse av dei ting som skal dryftast i norsk-islandsk nemnd no med det fyrste.

Det gjeld s a m h a n d e l e n i fyrste rekkja. Island kjøper mykje meir frå Danmark enn Danmark frå Island. Dette må rettast, segjer han. Det er sildemjøl, fiske-mjøl og hermetikk islendingane serleg vil ha meir avsetnad for.

Av andre viktige saker som nemndi hev fyre seg, er eit islandsk krav um å få heim att dei islandske manuskript og dokument som endå finst i danske arkiv. Dessutan hev dei i Danmark, sa han, ikkje so fa museumssaker som i våre augo er umissande for den nasjonale kultur, men som ikkje hev større verd for Danmark. Den saki hev vore uppe fyrr, men stend endå uløyst.

Noreg hev liknande krav og endå meir vidfemnande. Men hyss, dei skal ikkje nemnast for høgt. Frå norsk sida vert det kravt «forståelse», det er eit slikt hendig dansk ord til bruk for andre. Mange norske statsmenn fyr og no hev og late seg «binde om ærmet» den synsmåten som danskanne hev hevda sidan 1821 at alle tenkjelege uløyste unionsproblem skulde vera løyste med avtalen den gongen, som i grunnen var eit stormaktsdiktat og galdt eit oppgjerd av sams statsgjeld millom Noreg og Danmark.

Det vart pressa på både frå sud og aust — og frå større land lenger borte — for å få Noreg tukta. Men det kan ikkje ha vore tenkt på tilhøvet til Vesterhavsoyane, for den saki var berre umtala i Noreg, men ikkje reist den gongen, me hadde nok å masa med på austsida. Og spursmål um arkivsakene var det heller ikkje tid til å reisa.

Dersom det var slik «forståelse» frå Danmark som ein må tru av alle vakre ord til alle tider, so skyna dei dette og prøva å laga seg — utan at det skulde vera naudsyn å halda det uppe som varande ugreidde saker millom dei tvo landi.

Når det er so tungt å nå fram med eit norsk syn på desse ting, so er det avdi den danske pressa er fullt og heilt «einsretta». Det slepp ikkje inn ein einaste notis um dei spursmål som for oss vilde hjelpa til med ei oppklåring.

Tilhøvet er vel det same når det gjeld viktige færøyske synsmåtar.

Det gamle færøyske kyrkjegodset vart etter reformasjonen gjort til kongsgods. Men det vart ikkje

'A. B. C' m: 30

3 aug. 1939.

Der finnes fremdeles nordmenn — eller skal vi si: folk i Norge — som drar til Danmark og der, enten på grunn av misforstått høflighet eller manglende kjennskap med folkestemningen her i landet — utgir sin helt private opfatning i Grønlandsspørsmålet som Norges standpunkt. Denne gangen er det en eller annen høiskolelærer Vik som har talt på Det unge Grenseverns stoyne i Varde, og dansk «Social-Demokraten» referer ham frydefullt slik:

«Han erklærte bl. a., at man i Norge ikke vil anerkjenne, at der mere eksisterer et Grønlandsspørsmål. Det tidligere spørsmål har funnet sin løsning, og saken er for lengst avgjort».

«Social-Demokraten», som gjør et tospaltet nummer ut av uttalelsen, forteller dog ikke sine lesere hvem det er lærer Vik representerer. Det har kanskje sin naturlige forklaring i, at da måtte bladet nødvendigvis fortelle, at han overhodet ikke representerte andre enn sig selv. Og etter uttalelsen å dømme, kan det neppe være rare greiene. I motsatt fall vilde han vel ikke vært så ivrig etter å finne sin plass i rekken blandt dem som alltid er med når Norges merke skal hugges ned.

ST. REGNEGADE 2. KØBENHAVN K.
TELF. CENTRAL 11,995

Bladet:

Socialdemokraten

24 JULI 1929

skriver den

Norsk Taler erklærer Grønlandssagen for afgjort.

Skarp Udtalelse om det nye Tysklands Interesse for Norden.

Nordisk Stævne i Varde.

Varde, Søndag.

DET unge Grænseværn afholdt i Dag her i Byen et nordisk Stævne, der samlede Folk fra hele Ribe Amt.

Blandt Talerne var Bibliotekar Mømsen, Flensborg, der blandt andet sagde:

Den tyske Interesse for Danmark og Norden er af ny Dato, og selvom Interessen er en smuk Blomst, hører den til de kødædende Planter, som Danmark skal være forsigtig med.

Lad os holde Tyskerne uden for Norden, ellers bliver det Stor-Germanisme det hele.

Hr. Mømsen udtalte, at det danske Mindretal Syd for Grænsen er steget i national Styrke, siden Nazismen er kommet til Styret. Den danske Frihed tiltrækker de sydslesvigske Danskere, som ønsker den Frihed at leve under, der tildeles det tyske Mindretal Nord for Grænsen.

Grønlandssagen for stedse afgjort.

Ligeledes talte en Repræsentant for Norge, Højskolelærer Vik, hvis Udtalelser paahørtes med særlig Interesse.

Han erklærede blandt andet, at man i Norge ikke vil anerkende, at der mere eksisterer et Grønlandsspørgsmaal. Det tidligere Spørgsmaal

har fundet sin Løsning, og Sagen er forlængst afgjort.

Anerkendelse af Ikke-Angrebspagten.

En tredje Taler var Lærer Olafsson, Island, der under stor Opmærksomhed beskæftigede sig med Danmarks og Nordens Forhold til det øvrige Europa og understregede, at et nordisk Samarbejde for at være holdbart maatte bygge paa den upartiske og ligelige Neutralitet i Tilfælde af en europæisk Konflikts Udbrud.

Hr. Olafsson fremhævede, at man i Island forstod Forudsætningerne for Ikke-Angrebspagten mellem Danmark og Tyskland, og at der ved denne Aftales Indgaaelse absolut ikke er sket noget Brud paa den nordiske Enheds Tanke.

Det nordiske Stævne indledes og afsluttedes af Pastor Eller, Varde.

Tidens Tegn nr. 159.
12 juli 1939.

Hvad går vi i møte?

To artikler av direktør J. THRONE HOLST.

I.

Vi — det norske folk — har ingen maktaspirasjoner, ingen revansjеспørsmål, ingen ekspansjonstrang etter mere „Lebensraum“. Vi har kort og godt intet mål å forfølge som krever en offensiv styrke av vårt militærvesen. Dette, i forbindelse med vår geografiske beliggenhet, har gitt oss en privilegert stilling, som ved siden av våre nærmeste nabolands er enestående i Europa under den mektige politiske og militære opmarsj som nu foregår i verden.

Takket være disse forhold har vi ikke bare hittil kunnet oprettholde vår neutralitet. Vi har også kunnet oprettholde en fri produksjonskraft, samtidig som andre lands mer og mer er bundet i oprustning.

Her er det vi må søke den dypereliggende årsak til de senere års rummelige økonomiske vilkår i vårt land i motsetning til forholdene i de store stater i Europa, hvor folkets levestandard stadig presses nedover, og kravene til arbeidsydelse stadig blir større.

Det er vel heller ikke tvilsomt at det er disse relativt rummelige økonomiske forhold i vårt land — og i de andre nordiske land — som for en vesentlig del har bidratt til den sosiale og politiske avspenning som vi jo alle gleder oss over og som gjør oss mildt stemt overfor fenomener hjemme og ute som ellers kanskje vilde ha berørt oss sterkere enn de i ethvert fall tilsynelatende gjør.

Vår gunstige stilling får bl. a. sitt uttrykk gjennom arbeidsledigheten som stadig viser synkende tall, ved ligningsresultatene som viser stigning i formue og inntekt, og statsregnskapet som i de forløpne kvartaler viser overskudd. Og vår tillit til fremtiden får vel sitt sterkeste uttrykk ved at de offentlige

budgetter også får gjøres op med heller ikke så lett å bære.

Man kan spørre sig om denne tillit til at vårt land også i fremtiden skal beholde denne sin gunstige stilling er berettiget. Et omslag kan jo komme.

Vi har truslen om krigen hengende over oss. Om den nu eller senere skulde komme, kan det jo tenkes at vi, tross vårt naturlige ønske om å holde oss utenfor, dog blir suget inn i malstrømmen, og hvordan vil da vår stilling bli?

Det er nok dem som har tatt det standpunkt — og åpent vedkjenner sig det — at under det store Ragnarokk, om vi kommer med, har vi kun å se i øinene at alt og alle vil være i skjebnens hånd — at overfor suggesjonens blinde makt over tanker og følelser, som overfor massenes utøide selvopholdelsesdrift, vil vi stå maktesløse. Vårt land er innstillet på ikke å sette maktmidler inn på heide med de farer som truer — og de lar sig ikke improvisere. Men det er sikkert ennå langt flere som overhodet ikke tenker, ikke våger å tenke den tanke at også vi — Europas rolige hjørne — blir trukket inn i en kommende krigs redsler. Og det er ikke så underlig. Den tanke er jo

Men våre statsmyndigheter? Det er til liten nytte nu å tale om hvad de har gjort og ikke gjort med tanke på de muligheter som fremtiden innebærer. Professor Wilhelm Keilhau har i sin Norgeshistorie gitt et bilde av vårt lands stilling idag — under den situasjon som tidens store statsmenn atter og atter karakteriserer som den farligste og mest skjebnesvangre i vår sivilisasjons historie.

Lloyd George har en gang sagt efter en av Mussolinis flammende taler, at det er forskjell på en rasende tale og en vanvittig handling. Kan hende de får rett som tross alle trusler tror at krigen i siste øieblikk blir avverget og at vi vil kunne glede oss ved en fortsatt fredsperiode, — hvis man da kan kalle den tilstand som nu råder i Europa for fred. Hvad man tror eller ikke tror i så måte, — før eller senere må jo dog den krigskonjunktur vi nu har, ebbe ut og de store, kapprustende stater få frigjort sin uhyre produksjonskapasitet som da i stor utstrekning kan kastes ut på verdensmarkedet i form av en billig eksport.

Hvordan står vi rustet til å møte
(Forts. side 8)

arbeid.

Å skaffe oss en fullstendig og sikker oversikt over de vitale spørsmål som under dette tilpasningsarbeid vil melde sig — basert på systematiske undersøkelser — så vi kan stå rustet til å møte omslaget, — det må være vår første og mest presserende oppgave.

Vi trenger intet mindre enn en metodisk analyse av hvordan hele den store bedrift som heter norsk næringsliv arbeider.

Ikke bare „undersøkelser i videnskapelig betryggende former“ for en enkelt næringsvei som biskop Bergrav o. fl. for noen tid siden stillet krav om,*) — krav som også delvis er etterkommet ved Stortingets bevilgning av kr. 100.000. — til undersøkelse av fiskeriene.

Men det er ikke nok. Det trenge undersøkelser som kan skjære gjennom det vev av gjetninger og politiske beregninger som nu rår og skaffe oss et sikkert kjennskap til alle våre næringsveiers betydning for hele vår folkehusholdning og en fullstendig klarleggelse av våre unyttede produktjonsmuligheter.

Vi må nå frem til en rasjonell samlet organisasjon av disse undersøkelser og til en konsekvent

an, tegnet inn med hvitt.

GHETER BIST-TRAFIK

foreningens motorbåt HC inn til Mogen turiststasjon. striktet omkring Masvann har Norges rikeste jakt- og fiskereng, og en typisk norsk høinatur med sol og frisk luft. Vannet stykker følger veien vder på opptil mer enn 4 kilometer. Ved KNA.s nye, flotte turisthytte Heilo ved Torvetjønn i land kulminerer høiden med vel

vesentlig del har diale og politiske avspenning som jo alle gleder oss over og som oss mildt stemt overfor fenomenet hjemme og ute som ellers kanskje vilde ha berørt oss sterkere i de i ethvert fall tilsynelatende

Hvad går vi i møte?

(Forts. fra side 3).

te den bitre konkurranse som da vil velte inn over oss?

Advokat Balchen har nylig i en artikkel i Aftenposten om revisjon av vår tolltariff gitt et lite innblikk i hvilke betydningsfulle og vanskelige spørsmål vi her står overfor.

Det sikre er at vår eksport vil komme i en svakere og mere utsatt stilling. Den vil måtte tilkjempe sine avsetningsmarkeder ved at vårt hjemlige marked i høyere grad enn nu åpnes for den overproduksjon som de store land vil få når de blir frigjort for den oprustning som nu tar deres kraft og beskjeftigelsen så stor del av deres åndens håndens arbeidere.

Eftersom den utenlandske konkurranse, som jeg har søkt å påvise, vil bli mere følbare og eftersom vår tollbeskyttelse samtidig vil bli presset nedover, vil vi bli nødt til å ta opp til revisjon de lønnsomhetsberegninger som vi idag kan tillate oss innen våre forskjellige næringsgrenser.

Vi vil med andre ord bli stillet overfor en ny situasjon som vil kreve et gjennomgripende tilpasningsarbeid.

Å skaffe oss en fullstendig og sikker oversikt over de vitale spørsmål som under dette tilpasningsarbeid vil melde seg — basert på systematiske undersøkelser — så vi kan stå rustet til å møte omslaget, — det må være vår første og mest presserende oppgave.

Vi trenger intet mindre enn en metodisk analyse av hvordan hele den store bedrift som heter norsk næringsliv arbeider.

Ikke bare „undersøkelser i videnskapelig betryggende former“ for en enkelt næringsvei som biskop Bergrav o. fl. for noen tid siden stillet krav om,* — krav som også delvis er etterkommet ved Stortingets bevilgning av kr. 100.000.— til undersøkelse av fiskeriene.

Men det er ikke nok. Det trengs undersøkelser som kan skjære gjennom det vev av gjetninger og politiske beregninger som nu råer og skaffe oss et sikkert kjennskap til alle våre næringsveiers betydning for hele vår folkehusholdning og en fullstendig klarlegging av våre unnyttede produktionsmuligheter.

Vi må nå frem til en rasjonell samlet organisasjon av disse undersøkelser og til en konsekvent gjennomførelse av kravet om videnskapelig nøiaktighet og pålitelighet i undersøkelsene vedkommende sentrale og økonomiske og sosiale spørsmål.*

At det her er langt igjen så man nylig et nedslående eksempel på i en debatt som blev ført i Stortinget om kraftforavgiften og i forbindelse dermed om støtten til jordbruket. Stortinget behandlet her ett av de mest betydningsfulle og vanskelige problemer i vår økonomiske politikk. Problemet har den intimeste sammenheng med den utvikling hele vår økonomiske struktur har gjennomgått i de siste mannsalder, og fra alle hold i tinget blev det gitt uttrykk for at der trengtes sakkyndig utredning.

Ikke desto mindre resulterte denne debatt i en beslutning om å nedsette en politisk komité, hvis oppgave skude være å trenge til bunns i spørsmålet om virkningen av de iverksatte tiltak for å trygge lønnsomheten i jordbruket og eventuelt komme med forslag til endringer eller nyordning. Komitéen skal videre utrede hvorledes tollbeskyttelse og andre reguleringer utenfor jordbruket virker på de forskjellige befolkningslags økonomi og levestandard. Stortingsmann Hundsøeid hadde et avvikende forslag, men også han vilde ha en komité.

En politisk komité skal altså nå

tror mange med mig er av den mening at man med samme utsikt til suksess kunde nedsette en komité — hvor de politiske partier og forskjellige økonomiske interesser så vidt mulig var jevnt fordelt — til klarlegging av, la mig se, det brennende spørsmål om kreftsykdommenes årsaksforhold, eller la mig kanskje heller si, det ikke mindre brennende spørsmål om maktfordelingen mellom statsmakten og organisasjonene.

Denne debatt i Stortinget og den efterfølgende bevilgning efterlater sig forevrig også uvegerlig det inntrykk at Stortinget ikk har den fulle oversikt over sitt arbeid.

Tidligere i sesjonen har nemlig

Det sier sig selv, hvad det også fremgår av planen, at undersøkelsene av jordbrukets forhold inn

...rikste jakt- og fiske-
natur med sol og frisk luft.
...stykker følger veien v
vannet innover i snorrette stre
ger på opptil mer enn 4 kilom
Ved KNA.s nye, flotte tu
hytte Hello ved Torvetjønn i I
land kulminerer høiden med vel I

...essentlig del har
...ale og politiske avspenning som
...o alle gleder oss over og som
...oss mildt stemt overfor feno-
...er hjemme og ute som ellers
...skje vilde ha berørt oss sterkere
...de i ethvert fall tilsynelatende

...kurransse, som jeg har søkt å påvise,
vil bli mere folbar og eftersom vår
tollbeskyttelse samtidig vil bli pres-
set nedover, vil vi bli nødt til å ta
op til revisjon de lønnsomhetsbereg-
ninger som vi idag kan tillate oss
innen våre forskjellige nærings-
innen våre forskjellige nærings-
grener.

Vi vil med andre ord bli stillet
overfor en ny situasjon som vil kre-
ve et gjennomgripende tilpasnings-
arbeid.

Å skaffe oss en fullstendig og
sikker oversikt over de vitale spørs-
mål som under dette tilpasnings-
arbeid vil melde sig — basert på
systematiske undersøkelser — så
vi kan stå rustet til å møte omsla-
get, — det må være vår første
og mest presserende
oppgave.

Vi trenger intet mindre enn en
metodisk analyse av hvordan hele
den store bedrift som heter norsk
næringsliv arbeider.

Ikke bare „undersøkelser i vi-
denskapelig betryggende former”
for en enkelt næringsvei som biskop
Bergrav o. fl. for noen tid siden
stillet krav om,*) — krav som og-
så delvis er etterkommet ved Stor-
tingets bevilgning av kr. 100.000. —
til undersøkelse av fiskeriene.

Men det er ikke nok. Det tren-
ges undersøkelser som kan skjære
gjennom det vev av gjetninger og
politiske beregninger som nu rår og
skaffe oss et sikkert kjennskap til
alle våre næringsveiers
betydning for hele vår folke-
husholdning og en fullstendig klar-
leggelse av våre unyttede produk-
sjonsmuligheter.

Vi må nå frem til en rasjonell
samlet organisasjon av disse un-
dersøkelser og til en konsekvent
gjennomførelse av kravet om vi-
denskapelig noiaktighet og pålite-
lighet i undersøkelsene vedkom-
mende sentrale og økonomiske og
sosiale spørsmål.

At det her er langt igjen så
man nylig et nedslående eksempel
på i en debatt som blev ført i Stor-
tinget om kraftforavgiften og i for-
bindelse dermed om støtten til jord-
bruket. Stortinget behandlet her
ett av de mest betydningsfulle og
vanskelige problemer i vår økonom-
iske politikk. Problemet har den
intimeste sammenheng med den ut-
vikling hele vår økonomiske struk-
tur har gjennomgått i de siste
mannsaldre, og fra alle hold i tin-
get blev det gitt uttrykk for at der
trengtes sakkyndig utredning.

Ikke desto mindre resulterte
denne debatt i en beslutning om å
nedsette en politisk komité, hvis op-
gave skude være å trenge til bunns
i spørsmålet om virkningen av de
iverksatte tiltak for å trygge lønn-
somheten i jordbruket og eventuelt
komme med forslag til endringer
eller nyordning. Komitéen skal vi-
dere utrede hvorledes tollbeskyt-
telse og andre reguleringer utenfor
jordbruket virker på de forskjelli-
ge befolkningslags økonomi og le-
vestandard. Stortingsmann Hunds-
eid hadde et avvikende forslag, men
også han vilde ha en komité.

En politisk komité skal altså på-
ta sig disse omfattende undersøkel-
ser — og bedømme verdien av de
motstridende interesser som her
melder sig. Det blir i alle fall nep-
pe „undersøkelser i videnskapelig
betryggende former”, som det blev
stillet krav om for fiskerienes ved-
kommende.

Det høres formastelig, men jeg

*) Denne skrivelse til regjeringen
fra landets biskoper og høiere em-
bedsmenn har jeg ikke for hånden.
Jeg citerer efter hukommelsen: „Vi
må stille krav om at der i videnska-
pelig betryggende former blir gjort
undersøkelser som kan danne grunn-
lag for en omlegging av bedriftsfor-
holdene i de distrikter hvor det ser ut
til at folk nu ikke lenger kan berge
sig med de gamle midlene”.

tror mange med mig er av den me-
ning at man med samme utsikt til
suksess kunde nedsette en komité
— hvor de politiske partier og for-
skjellige økonomiske interesser så
vidt mulig var jevnt fordelt — til
klarleggelse av, la mig se, det
brennende spørsmål om kreftsyk-
dommenes årsaksforhold, eller la
mig kanskje heller si, det ikke min-
dre brennende spørsmål om makt-
fordelingen mellem statsmakten og
organisasjonene.

Denne debatt i Stortinget og den
etterfølgende bevilgning efterlater
sig forøvrig også uvegerlig det inn-
trykk at Stortinget ikk har den ful-
le oversikt over sitt arbeid.

Tidligere i sesjonen har nemlig
Stortinget i år, som ifjor, bevilget
på kulturbudgettet*) kr. 30.000 til
det pågående videnskapelige arbeid
med en økonomisk strukturoversikt
for Norge. I planen for struktur-
oversikten „inngår opstilling av et
nasjonalregnskap”. Dette
nasjonalregnskap skal ifølge planen
„i en sammentrengt tallmessig form
gi svar på en rekke fundamentale
spørsmål som nu er gjenstand for
tvil og tvist” og „gi viktige holde-
punkter til å bedømme hvilke næ-
ringer som er de ydende og hvilke
de mottagende i det innfiltrerte sy-
stem av understøttelser som gis
gjennom de forskjellige foranstalt-
ninger av næringspolitisk art”.

*) Kapitel 230, post 50.

Det sier sig selv, hvad det og
så fremgår av planen, at undersø-
kelsene av jordbrukets forhold inn-
tar en dominerende plass.

Våre presumptivt mest sakkyn-
dige menn på området er altså ved
hjelp av Stortingets bevilgninger i
arbeid med systematiske undersø-
kelser av nettop de samme spørs-
mål som Stortinget nu også vil ha
en komité til å utrede.

Sett mot denne bakgrunn blir
nedsettelsen av den politiske komi-
té jo så meget mere upåkrevet, hvis
da ikke den mulighet foreligger at
formålet med den er av rent poli-
tisk art. I så fall er naturligvis
„en saklig utredning i videnskape-
lig betryggende former” som grunn-
lag for statsmaktenes beslutninger
mindre påkrevet — eller kanskje
rettere — uhensigtsmessig.

4 'Sarpau'

June 1939.

Dagens kronikk:

OLE DAVID KOHT NORBYE:

Danmark og Norden

Kjøbenhavn i pinsen.

Når en nordmann med penger drar til utlandet, så går ferden gjerne først til Kjøbenhavn og Paris. Disse to byer er den velstående nordmanns to obligatoriske første-reis mål.

Sammenstillingen av disse to byene er helt naturlig, for hvilken by er Nordens Paris om ikke Kjøbenhavn.

Innseilingen til Kjøbenhavn er stemningsfull på en helt annen måte enn Oslofjorden og Stockholms skjærgård. Det er ingen natur som trollbinder en, det er bare et par romantiske fort, og langt fremme en rødgrå husmasse, med en rekke irgrønne kirketårn.

Kongens Kjøbenhavn tar ikke mot oss som noen festby, den

viser arbeidsnevene.

Burmeister & Wains store verft ligger der og minner om om at danskene har bygget en stor del av flåten vår. Og i flåtehavnen ligger to gamle jagere. Vi tenker på skraphandelen i Horten og trekker gjenkjennende på smilbåndet.

Men nu dukket fest-Kjøbenhavn op borte på bryggen. «Er admiralen ute og hilser oss velkommen?» spurte vi hverandre, og så undrende på en statelig mann i illrød jakke med en masse gull på ermene.

Han kommer høitidelig ombord og tømmer postkassen.

Den flokk nordmenn som reiste nedover denne gangen, var danskenes gjester på et nordisk møte for yngre socialøkonomer.

Vi fikk snart føle at danskene var noen ideelle verter. Nordmennene er riktignok også gjestfrie, men det på en helt annen måte enn danskene.

Danskene tar imot en med et slikt humør at alle føler sig hjemme, vi tenker med oss selv: «Her er det godt å være, det er et yndigt land».

Vi hadde ikke lenge vært sammen før de politiske spørsmål dukket op. Noen dansker syntes at de andre nordiske folk var mer engstelige for Danmarks skjebne enn de selv var.

En annen bebreidet oss alvorlig at vi andre snakket vel høitidelig om nordisk solidaritet, men når det først gjaldt brøt vi ut.

Det skulde han ikke sagt altfor høit, for vi andre skandinaver og selv en mengde dansker hevdet med fynd og klem at det var Danmark som brøt ut.

Danskene fremhevet den tvinn-
(Forts. side 4.)

Ikke at det kanskje er
Kjøbenhavn som
forhold mellem de nord-
menn.
ikke sentimentalt vi
sier at den flokk d-
ner og nordmenn s-
dsakelig var samn-
te sig som en stor
kk.
ske

er mange i 1939
spredt for alle
slekten for en ga-
les ved Skjeb-
dakt og bekrans-
lemmers grave. Ien
Efterpå blir de
vertning hos Erik
foretagsomme og an-
ønsker alle heder
innenfor og u-
hjemlig velkomr

beundr
alle ter
un og
kal hol
akre.
Om h
ten ti
ske g
leien.
g kve
tomat

munne
de er
midler
lige tan
Vil De
hvite
dem m

S

ge landsdeler sammen som før. Det er en eventyrlig ting, som fremdeles pågår damp — tross fortsatt et fra statsmaktenes nevner saken idag er dette fingeren på et for- bør endres. rekke buss-ruter får ten vanskeligheter, er g stundom de mest r hvilke konsesjons- blir utsatt og ut- nødt til å kjøre på lig utsettelse. utrygghet og

fikerte ruter, de mest fristen som står under denslags obser- sjon. Men i lengden er forholdet uholdbart. Staten bør enten konsesjon eller straks si fra hensikten er å overta ruten i egen regning. Det vil være grei skuring. mot oss som

tonger som kunde ha ho dervannsbåten oppe, forlo Liverpool lørdag morgen, men med de kjettinger s skal brukes til å heve skr

Dette og mange andre k spørsmål stiller hele En idag, og nasjonen vil sikker falle til ro før den offisiell dersøkelseskommisjon som undersøke katastrofen har g tilfredsstillende svar — hvil lar sig gjøre.

Den ene reddede, løit Woods, som er innlagt på Sc ern Hospital i Liverpool, fremdeles meget syk, men de godt håp om at han skal kon sig.

Danmark og Norden

(Forts. fra 1. side)

gende nødvendighet av å inngå denne avtalen med Tyskland, og som hovedargument anførte de at Tyskland i denne avtalen anerkjente den danske sydgrense, og noen vekt la man likevel i Danmark på en Hitler-avtale.

Det er synd på danskene, det varer kanskje ikke lenge før København må opgi sin stilling som Nordens kulturelle centrum, ikke fordi Tyskland tar Danmark, men rett og slett fordi naboskapet med den mektige totalitære stat vil tvinge de kjøbenhavnske intellektuelle til å uttrykke sig mer forsiktig.

Kjeld Abel uttalte med all ønskelig klarhet på sitt besøk her

i Norge i våres at hadde han bodd i Norge skulde han ha gjort sin penn til et meget skarper våben.

Det nordiske samarbeide gikk knirkefritt på en måte der nede, nemlig hvis vi ser det ut fra det hjertelige forhold som var til stede mellom de forskjellige lands studenter.

Til og med den mest erke-nasjonale av oss nordmenn uttrykte i en bordtale i et privat selskap at med den herlige isen vi fikk til dessert var igrunnen all Grønlandsis betalt med renter og renters renter.

Sprogvanheligheter var det nok av. På møtet den første dagen forstod vi praktisk talt bare et par svensker, og selv på det siste møte var det svært vanskelig å forstå våre danske verter.

En svensk taler stilte da også følgende «fråga»: «Varfor kann

inte danskarna lära sig tala ett språk man kann forstå?», og han foreslo at hele Skandinavia innførte svensk, for samtidig også å gjøre ende på vår sprogstrid.

Hvad sprogstrid angår så er forholdene her hjemme en veritabel idyll mot den bitterhet som finnes i Finland. Denne bitterhet var så sterk at da representantene fra de to finske universiteter, Åbo og Helsinki, skulde reise på en rundtur i Danmark etterpå, la de særlig vekt på å komme med forskjellige tog!

Det ser i det hele tatt dessvære ut som om sprogforskjellen skaper stadig større skiller mellom de nordiske land, vi ser her hjemme hvordan alle danske og svenske suksessbøker oversettes til norsk for å gjøres tilgjengelig for den store masse.

Vårt nye «sprog» kan i det

hele tatt ikke forståes i Danmark, knapt nok i Norge.

Det er i grunnen ganske pussig hvordan de partier her hjemme som i teorien kjemper kraftigst for internasjonalt samarbeid, vanskeliggjør det samarbeid som allerede finnes, gjennom sin «radikale» sprogpolitikk!

Danmark glir således mer og mer ut av Norden, men fremdeles er det sterke bånd til stede, og det nordiske samarbeid er bygget mer på realiteter i våre dager, slik at det kanskje ennå er håp til stede for et ennå intimere forhold mellom de nordiske nasjoner.

Det er ikke sentimentalt vrøvl når jeg sier at den flokk dansker, finner og nordmenn som jeg hovedsakelig var sammen med, følte sig som en stor kammeratflokk.

Jeg begynte med å sammenligne København med Paris. Sett dig på en fortaugsrestaurant, eller gå bort over Vesterbrogade om kvelden når lysreklamen lager feststemning, da er du nesten i Paris, men gå ikke på «Strøget» i spasetiden, da blir du ganske smertefritt flyttet op i St. Mariegt. i Sarpsborg en sommerkveld.

Ja, det er til og med hyggeligere i St. Mariegt. synes jeg, i «Strøget» har man følelsen av å gå nede i en grøft; men si ikke det til en danske, for ham er «Strøget» symbolet på all Københavner-tradisjon, har jeg en bestemt følelse av. Gå heller på «Strøget» til Rådhusplassen, da er du i storbyen.

Og København er en storby.

Ole David Koht Nordbye.

Høirs stemme. Til (Smedal + Hoel)!

Nationen nr. 122
30 mai 1939.

Dansk og norsk nasjonalisme.

Et telegram fra København meddelte forleden at det danske Østgrønlandske Fangstkompagnie Nanok hadde feiret 10 års jubileum. På festen holdt den socialdemokratiske statsminister Stau-ning en tale hvori han fremholdt Nanoks nasjonale betydning. Samtidig angrep statsministeren de nordmenn som har utrettet noe på Østgrønland.

Det skal medgis at annet enn dansk-nasjonal betydning har det danske fangstkompani ikke.

Nu er det imidlertid så at vi også her i landet har et østgrønlandsk fangstselskap som kan feire 10 års jubileum i år. Det varetar på en rent forretningsmessig måte bl. a. de norske næringsinteresser på Nordøstgrønland.

Selskapet kommer neppe til å feire jubileet ved noen eksklusiv festlighet. Men om så skjedde, og Norges socialdemokratiske statsminister Johan Nygaardsvold blev innbudt, vilde han overhodet kommet til festen? Vilde han holdt tale, og vilde han ha hyldet den norske, nasjonale innsatsen på Østgrønland?

Jedens Tegne m: 114
19 mai 1939.

Da notene 17. mai blev over- levert i Berlin.

Overleveringen tok
en hel time.

Efter de nordiske sende-
menn kom den pavelige
nuntius.

Fra vår egen korrespondent.

Berlin, 18. mai.

Norges, Sveriges og Danmarks
svar på den tyske regjerings tilbud
om ikke-angrepspakten blev over-

levert utenriksminister Ribbentrop
onsdag middag. Det finske svar
blev overrakt allerede tirsdag. Og
det sies at det skyldes en feilaktig
tolkning av den finske regjerings
instrukser til sin sendemann i Ber-
lin.

Klokken 12 onsdag, den 17. mai,
kjørte de nordiske sendemenns bi-
ler op foran det tyske utenriks-
ministerium. Det var dem som
gjorde sin bemerkning om at både
den danske og den svenske vogn
var forsynt med sine respektive
nasjonalflagg, mens den norske mi-
nister Scheel intet flagg hadde på
sin vogn til tross for at det var
Norges nasjonaldag.

Den første av sendemennene
som slapp til var efter diplomatisk
skikk og bruk den eldste på ste-
det, altså i dette tilfelle den nor-
ske. Derefter fulgte kammerherre
Zahle og endelig den svenske mi-
nister Richert. Men da var også
klokken blitt over 13. Og hr. Ri-
chert var ikke før ute av døren,
før en ny diplomatvogn kjørte op
foran porten i Wilhelmstrasse 76.
Det var I A 05, den pavelige nun-
tius' vogn. Pavens utsending blev,
efter hvad det forlyder, hos v. Rib-
bentrop i over en halv time.

Politiken nr. 227

18 Mei 1929.

Straalende norsk Fest for 17. Maj-Dagen

**Den norske Forening i København fejrede i Aftes 125 Aars Dagen
for Eidsvold-Forfatningen med en Fest paa Hotel d'Angleterre**

DEN norske Forening i København fejrede i Gaar 17. Maj-Dagen — og 125 Aaret for Eidsvold Forfatningen — med en Fest paa Hotel d'Angleterre. Saadan noget kan være svært officielt, men saadan er Nordmændene naturligvis ikke, de lader ikke nogen Lejlighed gaa fra sig til at feste hyggeligt med hinanden og med deres danske Vennér og Veninder. De sidste var i Aftes i passende Overtal, og det skal siges, at den norske Forening fornyer sig ualmindelig smukt paa Spindesiden. Yndigere kvindelig Ungdom — dansk og norsk — har ikke længe været samlet paa Hotel d'Angleterre.

Minister Esmarch, den norske Gesandt i København, plejer at være Hædersgæsten paa 17 Maj-Dagen, men Ministeren maatte, grundet paa Sygdom, sende Afbud — under Middagen sendte Forsamlingen ham en Blomsterbuket i de danske Farver. Formanden Konsul Erling Rønneberg bød velkommen og mindedes Skuespiller Johs. Poulsen, Foreningens kæreste Gæst. Der var Taler for den norske og den danske Konge af Direktør Sundø, en Tale for Norge holdt paa klingende Norsk af den danske Flyver, Kaptein Lærum (der behersker alle de nor-

diske Sprog — ogsaa paa Vers) og en Tale for Danmark af Skibsreder Sigval Bergesen. Fru Fabrikant Myhrvold, reciterede smukt om de norske Fjelde, og ved Isen talte Maleren og Forfatteren Mogens Lorentzen for Damerne og rakte Kranzen til de norske Piger — fordi de er saa morsomme at skændes med! Selv om de bliver hidsige, mister de aldrig Smilet, men de siger os altid imod ...

Dette var i Grunden kun Introduktionen til Festen, ved Kaffen i Palmehaven kom den yngste Ungdom til — og saa begyndte Talerne igen. Dr. Anders Wylér talte for 17. Maj-Dagen, og Fru Myhrvold læste et Digt skrevet til Lejligheden af den norske Præst, Pastor Marcus Gjessing. Senere var der Dans afbrudt af forskellig Underholdning. Midt under det hele kom de 100 norske Sangere — Bryn og Vålerengens Mandskor — der er paa Tourné hernede — det blev en Fest, som sent glemmes. Men det var jo ogsaa 125 Aaret, der fejredes. Walt.

Har regjeringen slettet Norskehavet av verdenskartet?

Eiendommelig fortolkning av Londonavtalens bestemmelser.

Ved Londonavtalen av 8. juni 1937 har Norge gått med på å forby pelagisk hvalfangst, flytende kokerier med hvalbåter i ambulerende fangst i Atlanterhavet nord for 40 gr. s. br. og i Davisstredet, Baffinsbukten og Grønlandshavet. Overenskomsten er ratifisert av en rekke land.

I hvalfangstkretser i Norge har det vistnok vært almindelig antatt at denne fredning for hvalfangst ikke omfattet Norskehavet og Nordishavet vest for Bjørnøya—Svalbard, idet man ikke har kunnet tenke sig at Grønlandshavets grenser skulde gå såvidt langt mot øst og syd. Etter hvad vi erfarer har imidlertid den norske regjering gitt en fortolkning av Grønlandshavets grenser som gjør det utelukket at nordmenn kan drive pelagisk hvalfangst i området utenfor den norske kyst og sydvest for Svalbard. Sverige og Sovjet-Russland har ikke sluttet sig til denne avtale, og det er derfor ingen ting i veien for at svenskene eller russerne begynner hvalfangst i Norskehavet og den nevnte del av Nordishavet. Såvidt vi kjenner til har svenske hvalfangere med

bidrag av den svenske stat satt igang hvalfangst ved Bjørnøya.

GRENSELINJEN.

Det bemerkelsesverdige ved regjeringens fortolkning av grensespørsmålet er at man har gått med på å trekke den østlige grense for «Grønlandshavet» helt til den norske kyst. Linjen går nu efter den norske regjeringens fortolkning, som er tiltrådt av de øvrige land som har ratifisert avtalen fra Statt til Nordkapp og videre over Bjørnøya til vestsiden av Spitsbergen til 80 gr. n.

ET VIKTIG SPØRSMÅL

Men er ikke dette noget helt nytt? Dette at man skal anerkjenne hele det veldige havområde som «Grønlandshavet»? Det er da vitterlig «Det norske hav» det gjelder. Hvilke konsekvenser det vil få at regjeringen her har gått med på så å si å slette Det norske hav av verdenskartet, er det ikke noget menneske gitt idag å kunne si. Men at spørsmålet, sett på bakgrunn av f. eks. hvalfangsten, er av den aller største viktighet, frem-

går med tydelighet av det vi ovenfor har nevnt.

DET GAMLE NORSKEHAVET.

I virkeligheten er Grønlandshavet slik som regjeringen geografisk fortolker det nytt av året. Begrepet finnes ikke såvidt vi vet på de vanlige brukte kart. Det er dog mulig det står på karter av dansk opprinnelse. Slår man efter i det danske Salmonsens Konversasjonsleksikon finner man overhodet ikke Grønlandshavet omtalt. Derimot er Norskehavet beskrevet likelydende i dette leksikon og i norske leksika. Det Norske Hav, sier Salmonsens, er den del av Atlanterhavet og Nordishavet som ligger mellom Statt, Shetlandsøene, Færøene, Island, Jan Mayen, Spitsbergen, Nordkapp, samt Norges kyst herfra til Statt. Kringla Heimsins nevner de samme grenser og legger til at Det norske Hav ligger mellom Polbasenget og Atlanterhavets dyp. Det henvises bl. a. til Helland-Hansen og Nansen: «The Norwegian Sea». Dette område er det

Fortsettes siste side, spalte 7.

som nu ifølge hvalfangstavtalen skal hete Grønlandshavet.

Ifølge det svenske leksikon Nordisk Familjebok (1914) er Norskehavet «det numera vanligen brukliga benämningen på den subpolare bassäng af Atlantiska hafvet som ligger mellan Norge, Björnön och Spetsbergen å ena sidan samt Grönland, Island och Färöarna å den andra; dock förekommer också benämningen Europeiske Nordhafvet.»

Et annet sted i Nordisk Familjebok står det at Grønland er omgitt av i øst Polarhavet (Grønlandshavet), Europeiske Nordhavet, Danmarksundet og Atlanterhavet, i vest av Davis sund og Baffins bukt, Smiths sund, Kanes basseng, Kenedy- og Robesonkanalene.

Gorm.

Eskimoene „kurerte“ lungeblødning med springmarj!

Dr. A. Høygaard forteller om sykdom og dagligliv innenfor drivisen.

Ung skjønnhet fra Angmagssalik i hverdagsdrakt.

Dr. Arne Høygaard har et års tid praktisert som læge blandt eskimoene på Grønland og har skildret sine opplevelser og undersøkelser i en bok, som nettop er kommet hos Gyldendal. Vi tillater oss å sakse noen avsnitt fra «Innenfor drivisen»:

Hvis jeg ser tilbake på året der oppe, står det for mig som en slående realitet at mens jeg blandt de 830 innfødte ikke hadde noen av disses «yrkessykdommer», nemlig forfrysninger, brudd eller skjør-buk til behandling, så hadde vi representanter for alle tre tilstander blandt oss få europeere som var på stedet. Falsen Krohn hadde en forfrysning, jeg selv hadde et benbrudd og dr. Victor hadde skjorbuk. Denne lille opplysning taler sitt eget sprog om hvor godt eskimoene eger sig til å ferdes i sitt eget land, eller rettere sagt hvor dårlig vi passer til det.

Sundhetstilstanden var god hos den innfødte befolkning. Den verste sykdom er i virkeligheten influensaen som med noen års mellomrum går herjende fra boplass til boplass og alltid fordrer sine dødsoffer. Men det er også en del tuberkulose, men den har et godartet forløp

og ytrer sig ved lungeblødning, som merkelig nok ikke synes å affisere almentilstanden stort. Det hendte således at fangene fikk lungeblødning under en sledereise, uten at de derfor gav op. I gamle dager behandledes disse lungeblødninger med springmarsj frem og tilbake og ved å legge sne på brystet. Det siste lar sig kanskje høre, men dette med løpingen er jo selvfølgelig ytterst skadelig for en sådan patient.

Veneriske sykdommer forekommer ikke i Angmagssalik-distriktet, men med de tiltagende skibsbesøk har man muligheten for import av gonoré og syfilis. Og hvis disse sykdommer først kommer på land, vil de spre sig med rivende hast over hele distriktet. Kjønnsmoralen er nemlig blandt de innfødte adskillig friere enn i et europeisk samfund. En annen truende fare for Angmagssaliks befolkning er tyfus. Med de elendige hygieniske forhold som hersker, vil en sådan sykdom spre sig meget fort, og en stor del av befolkningen vil gå til grunne.

Efter hvad som her er sagt, forståes betydningen av det forhold at distriktet holdes mest mulig isolert overfor invasjon. Det vil ta mange år før den hygieniske opplysning er kommet på et slikt nivå at landet kan åpnes for fremmede.

Blandt de 830 mennesker jeg hadde i distriktet i Angmagssalik så jeg ingen sinnssyke, men det forekom noen tilfelle av hysteri blandt kvinner, dog ikke av særlig alvorlig art. Mennene var som regel meget elskverdige og snilde mot sine koner. Og det var forferdelig mange tøffelhelter.

Jeg kan neppe tenke mig noen mer elskelige skapninger enn de grønlandske barn. De behandles av sine foreldre som små Guds engler (hvad vel barn i virkeligheten også er), og får aldri skjenn eller bank. De vokser op i den komplette frihet og behandles av alle bare med elskverdighet og eftergivenhet. Til gjengjeld utviser de en meget stor lydighet mot sine foreldre, og det er uhyre sjelden at de nekter å gjøre noe som de blir bedt om. Den som slår et barn, blir meget upopulær.

I Akernernaq hadde jeg i de dager jeg bodde der stor anledning til å kikke på livet innenfor dørene. På briksen foregikk alt mellom himmel og jord, og man generte sig ikke stort for mig. Beboerne klædde helt av sig om natten og var ikke bange for å blotte sig. En av kvinnene var en stor skjønnhet, også sett med euro-

péiske øine, men hun var grusomt skitten på kroppen. Jeg sa da til henne: «Hvis du bare hadde vasket dig og vært litt mer omhyggelig med dig selv, hadde du vært aldeles vidunderlig.» Neste natt var hun renvasket og gjorde alle mulige bestrebelsers for at jeg skulde se det, der hun lå på briksen. Det var forresten ganske desillusjonerende å høre disse fullendte skjønnheter ganske ugenert rape høilydt, og det som verre var. Hele romantikken forsvant i et blunk.

Tidens Tegn nr. 285.
8 Des 1936

Bare retten.

Av
professor C. MARSTRANDER.

Hr. redaktør!

Jeg ligger på Ullevål og gjen-nemleyer Negley Farsons fortryllende bok „Over alle grenser”. Han forteller her bl. a. om en båttur, som jeg selv mangen gang har drømt om å ta, tvers gjennom Europa fra Nederland til Svartehavet. „Vi feiret julen i Angora”, skriver han. „Tyrkerne holdt det gående med grensejvister. De var på nippet til å begynne krig med England om Mosul-spøremålet. De britiske forhandlere hadde kjent til oljeforekomstene i Mosul, og på den såkalte „fredskonferanse” i Versailles hadde de sørget for at Mosul blev innbefattet i det engelske mandat-territorium. Clemenceau hadde uttalt sin beklagelse over at distriktet var avstått til England; han undskyldte sig med, at han ikke hadde kjent til oljeforekomstene. Faktisk hørte Mosul til Tyrkia. Siden ledningsrørene fra Mosul blev åpnet i 1935 har Frankrike og Standard Oil i U. S. A. sikret sig 22½ prosent hver, for Frankrike er dette tilstrekkelig til hele flåtens behov. England får 50 prosent og tyrkerne ikke en dråpe. På jernbanereisen op gjennom Lilleasia til Angora traff jeg en kjent engelsk krigskorrespondent i spisevognen. „I Mosulspøremålet” sa han, „har ikke tyrkerne annet enn retten på sin side. Og den får de ikke stor glede av”.

Er det ikke akkurat som oss selv i Grønlandssaken? Vi hadde bare

retten på vår side. Men i dette landet vårt er det nu kommet dit, at det formelig er en skam for en nordmann å stå op og si: vi har jo rett. Hyss, sier alle Mowinokler, slikt må man ikke si, det skader samarbeidet i Norden og i verden; husk vi er det store eksempel.

Jeg for min del har alltid funnet det vanskelig å forstå disse menneskene, de lever i en skyggeverden som ikke er min.

Enn om vi mer enn før forsøkte å utrydde det onde ved å utrydde ondets rot? Enn om vi også i forholdet nasjonene imellem krevet fast og konsekvent at man får ikke hevd på det ulovlige bytte om man så tviholder på det i generasjoner? Alt bestemmes her av makt. Danmark fylte i 1814 lommene med hvad det kom over, Norges avmakt var fullkommen.

Enn om vi videre krevet full ærlighet i det nordiske og internasjonale samarbeid, ingen traktater som avler hat, ingen paragrafer som ydmyger medmennesker? Og om vi som en logisk forutsetning for det hele begynte med å rive ned de gamle skafottene som ennå kaster sine lange skygger over Europa og minner om fortids urett og holder blodhevnsinstinktene våkne? Her i Norden kan vi begynne med Kiel.

I og med at vi gikk under som folk, tapte vi også meget av vår individuelle rankhet, og vi har aldri funnet den helt igjen. At vi for ti-

den er midt oppe i en ødeleggende nasjonal forfallsperiode kan det nok ikke være tvil om, deri har dr. Smedal rett; men problemet er komplisert og i første rekke av sosial natur. Strømmen snur sig nok, den nasjonale garden er liten, men skal nok holde ut til da. Det var bedre under unionskampene med Sverige, som nasjonalt sett vel er den lykkeligste tid i vår moderne historie, og i 1905.

Og Grønland? Det er litt fjernt i øieblikket, men det er der og vil alltid spille som et billede på vår vestlige himmel. Landet er norsk og vårt skal det bli igjen. Kravet skal bli holdt levende i dette folk så lenge det gis to hjerter som banker i takt med vår gamle historie. Og i tidens fylde skal det føres hensynsløst igjennem. — Det nytter ikke. Jovisst nytter det. Et folk må aldri si det ikke nytter, det skal leve, håpe, tro og ville og arbeide på langt sikt, slekt etter slekt. Vi har midler til å la Danmark forstå, at Grønland er en dårlig forretning. En fast handelspolitikk og en hard neve, det er intet vårt gamle broderfolk i hele sin historie har respektert mere.

Efter at dette er skrevet ser jeg, at regjeringen har kastet masken. „Regjeringen har ikke noen rett til på egen hånd å ta op det revisjonskrav som styret i foreningen Norsk-Dansk Ordning har fremsatt”. Dette er ikke åpen tale, det er intet som hindrer regjeringen fra å ta saken op i utenrikskomiteen på det nye Storting. Men den vil ikke, eller den kan ikke. Hvorfor? Den sier med rene ord, at Norge ingen legitime territoriale krav har på Grønland — og det er ut fra et snevert juridisk synspunkt uten tvil riktig — og at slike krav „ingen nasjonal verdi har for landet”.

Den norske regjering taler igjen som om den satt i København.

Kan vi egentlig vente annet? Kan vi vente annet av en regjering. En diplomat forteller mig, og jeg har all grunn til å tro at det er riktig, at den norske regjering

i disse dager gir Storkorset av St. Olav til den danske utenriksråd Bernhoft, den samme mann som dirigerte hele Grønlandsmusikken mot Norge og står bak den uverdige danske prosedyren i Haag!

Det er det som her hjemme kalles selvstendighetens æresfølelse.

Men det skal også i sannhetens interesse nevnes, at det var umulig i hele utenriksdepartementet å opdrive en eneste funksjonær som uten protest satte sitt navn under den innstillingen.

og Dere er ferdig og ingen spør hvor det visne løvet blåser hen. Vi kan vente til det igjen blir vår.

Ullevål, 5. desember 1936.

C. Marstrander.

i Angora", skriver
ne holdt det gående
ter. De var på nip-
ne krig med England
emålet. De britiske
de kjent til oljefore-
ul, og på den såkalte
e" i Versailles had-
r at Mosul blev inn-
gelske mandat-terri-
nceau hadde uttalt
ver at distriktet var
and; han undskyldte
n ikke hadde kjent
ene. Faktisk hørte
Siden ledningsrø-
blev åpnet i 1935
g Standard Oil i U.
22½ prosent hver,
dette tilstrekkelig
ehov. England får
kerne ikke en drå-
reisen op gjennom
ora traff jeg en
igskorrespondent i
Mosulspørsmålet"
e tyrkerne annet
side. Og den får
e av".

kurat som oss selv
? Vi hadde bare

Jeg for min del har alltid funnet
det vanskelig å forstå disse menne-
skene, de lever i en skyggeverden
som ikke er min.

Enn om vi mer enn før forsøkte
å utrydde det onde ved å utrydde
ondets rot? Enn om vi også i for-
holdet nasjonene imellem krevet
fast og konsekvent at man får ikke
hevd på det ulovlige bytte om man
så tviholder på det i generasjoner?
Alt bestemmes her av makt. Dan-
mark fylte i 1814 lommene med
hvad det kom over, Norges avmakt
var fullkommen.

Enn om vi videre krevet full ær-
lighet i det nordiske og internasjo-
nale samarbeid, ingen traktater som
avler hat, ingen paragrafer som yd-
myger medmennsker? Og om vi
som en logisk forutsetning for det
hele begynte med å rive ned de
gamle skafottene som ennå kaster
sine lange skygger over Europa og
minner om fortids urett og holder
blodhevnsinstinktene våkne? Her i
Norden kan vi begynne med Kiel.

I og med at vi gikk under som
folk, tapte vi også meget av vår in-
dividuelle rankhet, og vi har aldri
funnet den helt igjen. At vi for ti-

nok holde ut til da. Det var bedre
under unionskampene med Sverige,
som nasjonalt sett vel er den lykke-
ligste tid i vår moderne historie,
og i 1905.

Og Grønland? Det er litt fjernt
i øieblikket, men det er der og vil
alltid spille som et billede på vår
vestlige himmel. Landet er morsk
og vårt skal det bli igjen. Kravet
skal bli holdt levende i dette folk
så lenge det gis to hjerter som ban-
ker i takt med vår gamle historie.
Og i tidens fylde skal det føres hen-
synsløst igjennem. — Det nyt-
ter ikke. Jovisst nytter det. Et
folk må aldri si det ikke nytter,
det skal leve, håpe, tro og ville
og arbeide på langt sikt, slekt etter
slekt. Vi har midler til å la Dan-
mark forstå, at Grønland er en dår-
lig forretning. En fast handelspo-
litikk og en hard neve, det er intet
vårt gamle broderfolk i hele sin hi-
storie har respektert mere.

Efter at dette er skrevet ser jeg,
at regjeringen har kastet masken.
„Regjeringen har ikke noen rett til
på egen hånd å ta op det revisjons-
krav som styret i foreningen Norsk-
Dansk Ordning har fremsatt". Det-
te er ikke åpen tale, det er intet
som hindrer regjeringen fra å ta sa-
ken op i utenrikskomiteen på det
nye Storting. Men den vil ikke,
eller den kan ikke. Hvorfor? Den
sier med rene ord, at Norge ingen
legitime territoriale krav har på
Grønland — og det er ut fra et sne-
vert juridisk synspunkt uten tvil
riktig — og at slike krav „ingen na-
sjonal verdi har for landet".

Den norske regjering taler igjen
som om den satt i København.

Kan vi egentlig vente annet?
Kan vi vente annet av en regjering,
En diplomat forteller mig, og jeg
har all grunn til å tro at det er
riktig, at den norske regjering

i disse dager gir Storkorset av
St. Olav til den danske utenriksråd
Bernhoft, den samme mann som di-
rigerte hele Grønlandsmusikken mot
Norge og står bak den uverdige
danske prosedyren i Haag!

Det er det som her hjemme kal-
les selvstendighetens æresfølelse.

Men det skal også i sannhetens
interesse nevnes, at det var umulig
i hele utenriksdepartementet å op-
drive en eneste funksjonær som uten
protest satte sitt navn under den
innstillingen.

Regjeringen har altså erklært
farve — og det er bra, selv om den
naturligvis ikke er flaggets. Intet
av det regjeringen sier eller gjør
kan forøvrig influere på vår poli-
tikk. En regjering er en høist for-
gjengelig ting, en sommer eller to

og Dere er ferdig og ingen spør
hvor det visne løvet blåser hen. Vi
kan vente til det igjen blir vår.

Ullevål, 5. desember 1936.

C. Marstrander.

Naturnum nr 151.
1 Juli 1933.

Menn med meninger.

Gjennem Utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling i Grønlandssaken slaaes det fast, at høire, venstre og arbeiderpartiet nu efterpaa manner sig op til aa ha en mening.

De har funnet hverandre disse partier i en andektig beklagelse. Og det har de grunn til. Gjennem bondepartiets skritt er hele deres befatning med norske interesser i vest helt avsløret.

Nu beklager de, at ikke Stortinget blev spurt — eller rettere at der blev brutt med en linje. En linje! — Som statsmaktene hittil hadde været enige om!

Hvilken linje?

Ihlens?

Eller Mowinckels?

Man sikter vel helst til den siste. Mowinckel som ikke forstod sin egen avtale av 1924 bedre, enn at han kom i konflikt med den.

Og overlot konflikten til bonderegeringen.

Vel, partiene som bærer alle

gamle synder i Grønlandsspørsmålet har funnet hverandre. De ser sin linje brutt.

En felles sterk linje, som statsmaktene har været enige om. Hornsrud og Eiesland og Hambro og Mjøen og alle de andre statsmaktene.

Historien skal nok komme til aa sørge for at linjebruddet ikke vil skade disse herrers gode navn og rykte. Historien vil fastslaa, at med slike statsmakter kan ingen sak føres. Linjen mot nederlaget vil alltid være hel. Det er det det gjelder.

Nu vet vi, at okkupasjonslinjen ikke førte frem.

Og fra igaar vet vi altsaa ogsaa, at denne politikk brøt med en annen og hittil ukjent linje. En linje som ikke engang den fortreffelige utenrikskomite kjente til, da den blev spurt.

Men merkelig nok, komiteen har glemt aa beklage at den blev spurt saa tidlig, at det ennå var vanskelig aa svare.

Grønland tidning

10.27 nr. 240

Norge, Grønland og voldgiftstraktaten

Hvorledes vi hevder gamle rettigheter og verner våre fiskere og fangstfolks interesser.

Historien om Norge og Grønland er ennå ikke skrevet, men den dag det skjer, vil ventelig det norske folk våkne. Intet viser bedre Norges elendighet og trellesinn. Det siste i den nyeste tid.

I 982 fant jærbuen Eirik Raude Grønland. Tre år senere koloniserte han det. Der vokste op en norsk nybygd på 300 storgårder, med eget bispesete, med 16 kirker og 2 klostre. Denne nybygd levde i 5—600 år, gikk frivillig under Norge og hadde livlig handel og samferdsel med moderlandet.

Det var folket i denne norske nybygd som fant Amerika og hadde forbindelse med det i lange tider. Det var de samme norske nybyggere som første gang i historien seilte over det store verdenshav, var de første oseanfarere.

Grønland blomstret så lenge Norges gamle kongestamme levde, og så lenge Norge var styrt av nordmenn. Men dronning Margrethe, kong broklus, tynte Norges forsvar, ophevet leidangen og raserste alle norske festninger. Ved

kong Olav Håkonsons retterbot som hun fikk vedtatt i 1383, blev norsk seilas på Grønland og de andre skatteland forbudt. Hun ødela Norges handel og skibsfart, som hun hadde ødelagt krigsflåten.

Dette var begynnelsen til undergangen for den norske koloni i Grønland, og for Island, Færøyene og Finnmark ledet det til store trengselstider og elendighet.

Men Grønland glemtes ikke helt, og da det gjenfantas blev det straks regnet som norsk land. Allerede i 1616 begynte norsk fangstvirksomhet på Grønland, og den har aldri senere helt ophørt.

I 1721 reiste nordmannen Hans Egede med tre skib og 43 mennesker til Grønland for å kolonisere det og drive misjons- og handelsvirksomhet. Det hele var utelukkende et norsk foretagende, uten støtte fra regjering og konge.

I 1728 fikk Egede og nordmennene befaling fra kongen om å forlate Grønland og reise hjem. Men de nektet det. Året efter blev be-

seilingsretten av koloniene på Grønland fratatt nordmennene, og det Beyerske handelskompani som hadde utrustet Egede og drevet kolonisasjon, handels- og misjonsvirksomhet, blev med ett maktbud overført til Kjøbenhavn.

En tid senere fikk dansken Severin monopol på all Grønlands-handel samt et rundelig statstilskudd. Alt slikt som nordmennene hadde bedt om, men blitt nektet. Men det var fremdeles nesten bare nordmenn som drev misjonsvirksomheten og som også tjenestgjorde ved handelen.

Ved Kjölfreden 1814 blev de gamle skatteland, Færøyene, Island og Grønland ved list og svik skilt fra Norge. Samme år gjorde Norges storting krav på bilandene, og gjentok dette i 1816, 1818 og 1821. Men det år tvang stor maktene, garantimaktene, Carl Johan til oppgjør med Danmark, og kongen tvang stortinget til å betale 3 mill. riksd. av den gamle felles statsgjeld. Men Norges storting gav aldri avkall på retten til bilandene, deriblandt Grønland.

Av Grønland var det bare de av nordmenn anlagte kolonier danskene forbeholdt sig. Alt det øvrige land var fritt og nordmenn drev som fra gammel tid uten hin-

der sin virksomhet, fiske, fangst og jakt.

Under Norges feide med Sverige i 1894 leiet danskene et norsk fartøi til å gå inn til Angmagsalik på Østgrønland med en dansk kolonibestyrer og dermed lagde et nytt landområde under dansk overhøyhet. I 1905 under vårt store oppgjør med Sverige, passet danskene på å utvide sin overhøyhetsrett på Vest-Grønland $1\frac{1}{2}$ breddegrad nordover.

Og så var det stille en tid. Men i 1919 bad Danmark om at Norge skulde anerkjenne dansk overhøyhet over hele Grønland. Og norske statsmenn lovet at de ikke vilde legge hinder i veien for det. Men da Danmarks planer blev kjent, mannet Norge sig op til protest.

I 1921 forbød Danmark norsk beseiling av Grønland. Vi blev dermed fratatt en tusenårgammel rett som ingen før hadde forsøkt å nekte oss. Den siste danske plyndring av Norgesveldets storhet og rettigheter foregår i våre dager. Og norske statsmenn hjelper til.

I 1924 vedtok stortinget traktat med Danmark om Øst-Grønland. Efter den traktat fikk danskene Lindenovfjord, Angmagsalik og Scoresbysund. Endel nordmenn

protesterte mot dette, da nordmenns beste fangstfeller dermed blev tatt fra oss.

Men professor Koht trøstet nordmennene med at danskene aldri vilde kolonisere Scoresbysund, og vi hadde intet å tape der. J. L. Mowinckel skrev at Scoresbysund var et islukket område, og nordmenn hadde aldri drevet fangst der.

Den 9. juli vedtok stortinget traktaten og den 10. juli seilte et skib fra Kjøbenhavn fullt utrustet til å anlegge en dansk koloni i Scoresbysund. Det blev gjort. I 1927 skrev den danske forsker Lauge Koch: Med Scoresbysund tok vi nøkkelen for Østgrønland fra nordmennene.

Og hvorledes blir norske fiskere og fangstmenn behandlet av danskene under Grønland? I 1923 blev «Veslekari», Johan Olsen, arrestert fordi de efter skriftlig anmodning hadde gått inn under land og gitt de sultende eskimoer kvalkjøtt. «Veslekari»s rederi og mannskap fikk hele fangstturen ødelagt på grunn av arresten. Året efter blev «Faustina» arrestert, og i 1925 arresterte danskene «Hvalbarden», Paul Lillenes, utenfor territorialgrensen, og holdt skib og mannskap i arrest.

Den anmeldelse «Islands Falk»

sjef sendte på «Hvalbarden» blev undersøkt av norske fagfolk, og de erklærte at «Hvalbarden» osv. efter danskernes egne observasjoner og peilinger aldri hadde vært innom territorialgrensen. Men danskene dømte allikevel Lillenes til 7000 kroners bot, og det er en mann som Danmark tidligere har hedret med gullur og medalje for de store tjenester han har gjort danskene på Grønland.

Det er sjørøverier og kapring dansker driver mot norske fiskere og fangstmenn under Grønland. Og det når nordmenn nytter ut de fiskebanker de selv har funnet og bare de har vist evne til å utnytte.

Men de norske statsmakter sitter rolig og ser på at norske undersåtter lider overlast, at en tusenårig norsk rett røves fra oss og at en blomstrende norsk næringsvei ødelegges.

Og midt under dette skriver venstres fører, Joh. Ludw. Mowinckel, ubetinget og altomfattende voldgiftstraktat med Danmark. Og høires fører, Lykke, legger sin velsignelse til. De prisgir Norge til dansk billighet. Det er den frihetsarv disse menn har gitt norsk ungdom.

Jac. Skylstad.

Bondeprogrammet, september 1922
nr. 2

Grønland er vårt.

Ung-Noreg, lyd åt den tunge om
som kjem med eit storfullt drag.
Det er klokka i Gardardom.
Ho manar med sterke slag.
Ho manar deg ungdom til Haralds
verk,
til strid for å reiss ditt land.
Syn at i deg er den same merk,
so slit me kvart træleband!

Hans Reynolds

Bondeprogrammet.

Hvad Norge var skal det atter worde
på land og bølge og i folkerang.
Welhaven.